ЕГО-ДЖЕРЕЛА В ЕПОХУ «НОВИХ МЕДІА»: КОНТЕКСТ ІСТОРИЧНОГО ПРОСТОРУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Ю. О. Іріюглу

Запорізький національний університет

uirioglu@ukr.net

ORCID: 0000-0003-3324-7598

Г. М. Васильчук

Запорізький національний університет

historyhena@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3023-6682>

Ключові слова: соціальні медіа, его-джерела, інструменталізація історії.

Актуалізоване питання джерелознавчого аналізу «нових медіа» в контексті проблем вивчення формування історичного простору Росії в ХХІ ст. Визначено базові взаємодії в структурі соціальних медіа як історичного джерела – внутрішньої природи (мети створення) та зовнішніх проявів комунікативного акту (сприйняття та декодування аудиторією). Обґрунтовано позиціонування наративного контенту соціальних медіа історичного спрямування як его-джерел, з огляду на розуміння факторів впливу та вивчення механізмів поширення історичних образів в російському інфопросторі.

EGO-DOCUMENTS DURING «NEW MEDIA» EPOCH: RUSSIAN FEDERATION'S HISTORICAL SCOPE CONTENT

Yu. Irioglu, H. Vasylchuk

Zaporizhzhia National University

Key words: social media, ego-document, history instrumentalization

Russia Federation's assertiveness in a geopolitical environment, especially evident during the second decade of the XX century, also found its reflection in its domestic policy. Active instrumentalization of history by Russian authorities in order to form politically requested image of the past and historical cultural imperatives, cannot be understood without using a complex approach toward the implementation mechanism as well as the source studies. Today, when we observe an active development of information and communication, any historian cannot just ignore the historical source sets which are establishing along with "a new media" reflecting social-political and social-cultural trends. In Russia social media are not standing aside from instrumentalization processes. This fact is reflected in the historical problematics' presence during personal appearances and discussions. We consider a media content as ego-documents with the author's inner "I" representation. There is a close connection between the content form and a perception of personalized narratives. Such content, filled with historical information, allows not just call for the audience's empathy, but also to form an invariably positive attitude toward certain historical cases. We distinguish four ego-documents forms which represent a historical knowledge: (1) professional historians; (2) speakers being positioned as historians by the audience; (3) narrators appealing to scientific facts and opinions and presenting their own interpretations; (4) politicians. Forming of the "historical" media content within Russia's informational environment, allows to follow the human social and psychological needs instrumentalization process. It happens often by calling for empathy and creating politically determined historical pictures of the past.

Досвід вивчення питань історичної пам'яті, на сьогоднішній день, має стати теоретико-методичну традицію та емпіричне наповнення. Однак, як показує практика суспільного буття кінця ХХ – початку ХХІ століть, сповненої сплеском інформаційно-комунікативних трансформацій, реалізація історичного дослідження сучасних суспільно-політичних та історико-культурних процесів потребує певного корегування дослідницького апарату не лише в площині функціонування механізмів історичної пам'яті, але й перегляду джерельного комплексу, що залучається до вивчення.

Явище історичної пам'яті займає особливе місце в дослідницьких практиках на пострадянському просторі, що пояснюється не лише внутрішніми потребами вибудови культурної ідентичності, але й питаннями зовнішнього втручання в процеси оформлення національного історичного нарративу з боку колишнього радянського політичного центру, в особі правонаступника – Російської Федерації. Незважаючи на широке коло форматів наукового співробітництва, що мали місце між представниками історичної науки Росії та пострадянських країн, дискусійні питання не лише не були розв'язані, але й загострилися на фоні активізації агресивних геополітичних дій самої Російської Федерації на початку ХХІ ст. Постає питання розуміння реалізованого російськими владними колами механізму вибудовування історичного простору (що може розглядатися як єдність історичної пам'яті, місць пам'яті, комемораційних практик та уявлень про майбутнє країни, ґрунтуючись на її історичному досвіді), з метою випрацювання дієвих контрзаходів щодо протистояння агресивній історичній політиці Російської Федерації. Дане питання набуває актуальності з огляду на активне включення Росією до поля свого історико-культурного дискурсу територій, населення та історичних нарративів сусідніх країн, перетворюючи явище історичної пам'яті на універсальний інструмент формування інформаційного та історико-меморативного порядку денного, відповідно до потреб власних геополітичних та, зокрема, військово-стратегічних планів.

Огляд історіографії. Розкриття внутрішнього механізму формування історичної пам'яті в Російській Федерації потребує не лише означення важливих базових точок в нормативно-організаційній, теоретико-методичній та подієво-історичній площинах, що вже має своє місце як в російській, так й закордонній історіографії. Серед комплексу досліджень історичної політики в Росії варто виділити роботи О.Міллера, що присвятив свою

увагу саме питанням взаємовідносин академічної історії та спробам інструменталізації історичних сюжетів з боку владних структур¹. Український блок питань представлений розробками Г.Касьянова, що висвітлює проблематику історичної політики в східноєвропейському регіоні в цілому². Певним чином, знаковими є ціла низка наукових розвідок російських дослідників щодо побутування та суспільної активізації історичних міфів в інформаційному полі Росії, зокрема, подій Другої світової війни³. Не можна обійти увагою й напрацювання в царині вибудовування російської історичної політики в контексті агресії проти України після 2014 р., що представлені публікаціями як вузько профільних фахівців, так й більш широким загалом. Особливо рельєфно на цьому полі виділяються дослідження практики використання історичного нарративу як складової гібридної війни, що розв'язана Росією не лише проти України, а й певної частини пострадянського простору⁴. Не зважаючи на активну розробку тематики історичного простору Російської Федерації, важливим питанням залишається окреслення джерельного комплексу та визначення його інформаційного потенціалу в умовах активного поширення телекомунікаційних мереж та особливо мережі Інтернет, що спостерігається останні два десятиліття.

¹ Миллер А. Политика памяти в стратегиях формирования национальных и региональных идентичностей в России: акторы, институты и практики. Новое прошлое. 2020. №1. С. 210-217.

² Past continuous: Історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.

³ Авксентьев В.А., Аксюмов Б.В., Васильченко В.А. Политика идентичности в современной России: конструкция и деконструкция (экспертное мнение). Научная мысль Кавказа. 2017. № 3. С. 23-32; Глебова И.И. Россия после 2014 г.: политико-исторический контекст. Политическая наука. 2016. Спецвыпуск. С. 204-226; Пивоваров Ю.С. «Вторая Отечественная» и современная Россия (к вопросу о родословии послесоветского строя). Россия и современный мир. 2011. №2. С. 134-159; Рыкун Г.Н. Коллективная память о войне в сознании российской и немецкой общественности. Гуманитарные и юридические исследования. 2017. №2. С. 122-126.

⁴ Бушанський В. Російська імперська ідеологія: політика міфотворчості. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України. 2015. №4. С. 296-306; Лозовий В.С. Інтерпретації історії у політиці Російської Федерації як загроза національній безпеці України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1796/>; Примаченко Я. Історична політика РФ та її вплив на території південно-східної України та АР Крим в контексті «руського мира». Регіональна історія України: Зб. наук. ст. К.: Інститут історії України НАН України, 2017. Вип. 11. С. 101-132; Розумний О. М. Російська політика пам'яті як складова гібридної агресії проти України: технологія, результативність, способи протидії. Стратегічні пріоритети. 2017. № 3. С. 67-77.

На сьогоднішній день, все частішими є заклики істориків звернути увагу на коло джерел, що утворилися завдяки активному побутуванню так званих «нових медіа», як продукту матеріально-технічного та інформаційно-культурного розвитку суспільства⁵. Серед загального потоку виокремлюються й дискусії щодо питань археографічних перспектив та фактологічних можливостей як історичного джерела «нових медіа» у вивчення подій новітньої історії, зокрема, варто згадати тематичний номер «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики» за 2015 рік⁶.

На цьому фоні виділяються розробки В. Зверєвої, що розглядає наративи в медійному просторі як приклади історичної та соціальної свідомості⁷. Звісно, зрушення в інформаційному просторі та технічному забезпеченні процесу комунікації не залишилися осторонь джерелознавчих розвідок. Так, Г. Можаяєва, піднімає питання про більш глибоку дифузії теорії інформації та сучасних джерелознавчих студій⁸. Однак, здебільшого, автори торкаються фактологічних та мережево-інформаційних можливостей «нових медіа» щодо дослідницьких потреб історика. Натомість, дещо осторонь залишається проблема внутрішньо-інформаційної структури повідомлень та механізму їх сприйняття користувачем, умовно кажучи, природи психо-емоційного наповнення та суб'єктності комунікативного акту, що має місце в результаті побутування того чи іншого виду медійної взаємодії. В цьому відношенні, варто погодитися з тезою, що цифровий поворот є реальністю і джерелознавцям доведеться з цим не просто змиритися, а навчитися працювати з абсолютно новими комплексами джерел⁹.

⁵ Алимгазинов К.Ш. Интернет и историческое знание: от информатизации к новым горизонтам исследований. Современные проблемы сервиса и туризма. № 3. 2014. С. 36-42; Васильев И.Ю. Социальные сети как исторический источник. Исторический формат. №4. 2016. С. 200-203; Михайлова О.Ю. Блогосфера як історичне джерело: до постановки проблеми. Український історичний журнал. 2014. №5. С.191-197; Полевой Н.А. «Цифровой поворот» – новая волна в серфинге исторической информатики по технологическому прогрессу. Историческая информатика. 2019. № 3. С. 99-107.

⁶ Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Електронні інформаційні ресурси. Збірка наукових праць / Відп. ред. Г.В. Боряк. К.: НАН України, Інститут історії України, 2015. Число 25. 260 с.

⁷ Зверева В.В. История на ТВ: конструирование прошлого. Отечественные записки. №5. 2004. URL: <https://magazines.gorky.media/oz/2004/5/istoriya-na-tv-konstruirovaniye-proshlogo.html>

⁸ Можаяева Г.В. Информация как историческая категория: к вопросу об информационном источниковедении. Гуманитарная информатика. Гуманитарная информатика. 2011. Вып. 6. С. 17-37.

⁹ Папакін Г. «Цифровий поворот» у джерелознавстві: реальність, перспектива чи ілюзія? Український історичний журнал.

Мета статті – визначити структурні та інформаційні характеристики «нових медіа» як історичного джерела з точки зору репрезентації проблем побудови історичного простору в Російській Федерації перших двох десятиліть ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Співставляючи проблематику формування історичного простору в Російській Федерації із інформаційними можливостями «нових медіа», як історичного джерела, варто виокремити один аспект, що відіграє важливу роль у розумінні самого механізму культурно-інформаційних впливів – це ступінь та форми суспільної відповіді з боку аудиторії, перелік реакцій та їх емоційного наповнення із раціональними та ірраціональними відтінками. Фактично, ми виходимо на питання інформаційних характеристик даного джерела та його структури. Перш за все, варто відзначити неоднорідність самого поняття «нові медіа», що увібрало в себе не лише елемент технічного протиставлення «старим медіа», заснованим на друкованому слові та теле-радіотрансляції, а перш за все, розумінні його як складної комунікаційної системи, такого собі союзу інтерактивних комунікативних технологій та цифрових технологій трансляції, за посередництва мережі Інтернет¹⁰. Головною ознакою «нових медіа», на сьогоднішній день, з огляду на дискусійність ще самого терміну та структурну складність, визначають у межах такого набору характеристик – інтерактивність, персоналізація інформації, гнучкість форми, потоковість споживання контенту, необмеженість у просторі та часі, можливості редагування/видалення інформації, оперативність подання інформації та відсутність цензури¹¹. Змістовне наповнення даного поняття є не менш багатогарним, ніж їх характеристики. Так, за відсутності єдиної прийнятої схеми класифікації, до складу «нових медіа» включають професійні Інтернет-ЗМІ (онлайн-газети, журнали, сайти інформаційних агенцій, сайти новин, Інтернет-телебачення та Інтернет-радіо), онлайнвігри та віртуальні світи, соціальні медіа (соціальні мережі, блоги, медіахостинги, Інтернет-енциклопедії тощо)¹². Очевидним є те, що в основі функціонування всього різнобарв'я контентів є сама мета їх створення – донести інформацію, досягти розу-

2021. №1. С.168.

¹⁰ Наумова М.Ю. Розуміючи медіа. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія. 2001, Вип. 2 С. 159

¹¹ Григорова З.В. Нові медіа, соціальні медіа, соціальні мережі – ієрархія інформаційного простору. Технологія і техніка друкарства. 2017. №3(57). С. 94.

¹² Там само. С.95

міння з боку аудиторії та отримати відгук – фактично, всі умови успішної реалізації комунікативної події з точки зору теорії інформації.

Доречним буде звернути увагу на соціальні медіа, що користуються найбільшою популярністю на теренах Російської Федерації, а відповідно забезпечують не лише широке інформаційне охоплення аудиторії, але й дають змогу оперувати достатньо масовими показниками, забезпечуючи валідність висновків. Отже, нами були визначені для аналізу контенті відеохостингу YouTube та соціальні мережі ВКонтакте та Facebook, як такі, що відповідно до статистичних показників є найпоширенішими¹³.

Говорячи про розкриття інформаційного потенціалу «нових медіа» як історичного джерела, неможна оминати питання позиціонування їх в широкому полі джерел, якими оперує дослідник, фактично визначення їх характерних рис побутування та специфіки виконання своїх першочергових завдань. Традиційним шляхом для історика щодо розв'язання даних питань є реалізація методу класифікації, що має відіграти роль певного експерименту, за результатами якого, дослідник й отримує інформацію щодо об'єкту (історичного джерела). Говорячи про побудову класифікаційних схем історичних джерел, варто пам'ятати про відсутність універсальних та однаково дієвих, за різних умов, моделей класифікації, що відображає не лише складність самого процесу, а більшою мірою дослідницьку свободу історика, обмежену принципами наукового пізнання. Сама дослідницька проблематика, що знаходиться у фокусі нашої уваги, – побудова історичного простору в Російській Федерації на початку XXI ст., підштовхує нас до того, аби поглянути на «нові медіа» як на відображення комунікаційного процесу, що має за мету донести певну точку зору (повідомлення), сповненої відповідним історичним змістом та судженнями до аудиторії. Цілком очевидним є вихід на перший план такої ідентифікуючої ознаки історичного джерела як цілепокладання, тобто, визначення автором повідомлення мети створення із врахуванням як особливостей виконавців, так й інформаційної системи¹⁴.

Позиціонуючи мету створення як базовий аспект для визначення класифікаційних характеристик джерела, ми можемо розвинути далі думку про визначення конкретної ознаки, доступної для первинного сприйняття та такої, що відображає закладене автором твору прагнення реалізації поставленої мети (суспільного, культурного, політичного характеру тощо). Буде логічним припустити, що має використовуватися така знакова система, що буде доступна для сприйняття та декодування аудиторією. Весь спектр контенту «нових медіа» являє собою широке поле текстових та аудіовізуальних творів, в різноманітних форматах їх поєднання (авторські колонки в ЗМІ, пости в соціальних мережах та блогах із варіаціями поєднання тексту та зображень, гіперпосиланнями на аудіальний та аудіовізуальний контент; відео-канали в мережі відеохостингу YouTube, різного тематичного спрямування тощо), однак, об'єднає їх саме обрана за основу знакова система – мовлення, усне та писемне, в залежності від формату репрезентації. Саме словесність виступає тією основою, що дозволяє донести до аудиторії подекуди складні та насичені фактажем сюжетні лінії, внести пояснення та зорієнтувати в тому тематичному напрямку, що визначено автором як пріоритетний, зрештою, здійснити не просто емоційний вплив (що можливо, наприклад, із застосуванням виключно зображальних та аудіальних матеріалів), а саме пояснити правомірність своїх суджень та закріпити їх аргументованість. Так само й з боку аудиторії: мовлення сприймається як прийнятна для декодування інформації система, оскільки в абсолютній більшості випадків є доступною для користування. На відміну, наприклад, від сприйняття зображень, де глядач має володіти певним «візуальним багажем» та вміннями виокремлення візуальних композицій, або прослуховуючи певні масиви аудіальних даних (що не мають в своєму складі мовлення), користувач потребує відповідного знання музикальних композицій або звукових проявів тих чи інших явищ природного, суспільного чи технологічного процесів. Висловлені нами припущення вкладаються у систему аргументації концепції побудови класифікаційної схеми історичних джерел С.Шмідта, який визначав основною ознакою зовнішню форму джерела, що є способом відображення дійсності та, одночасно, й способом отримання інформації про неї¹⁵. Варто зазначити, що ми свідомі

¹³ Leading social media platforms in Russia as of 3rd quarter of 2020*, by penetration rate URL: <https://www.statista.com/statistics/867549/top-active-social-media-platforms-in-russia/>

¹⁴ Гергиева Н.Г. Классификация и полифункциональность историч.источников. Вестник РУДН, серия История России. 2016. № 1. С. 13; Ковальченко Д. Методы исторического исследования. М.: Наука, 2003. С.128; Маловичко С.И. Проблема классификации источников в предметном поле историко-

ведения историографии. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. 2015. № 2. С.41.

¹⁵ Шмідт С. Путь историка. Избранные труды по источниковедению

того факту, що обрані нами для характеристики ознаки є різнорівневими, так цілепокладання є основним принципом видової класифікації, тоді як визначені С. Шмідтом зовнішні (доступні для первинного сприйняття) ознаки є основою для організації вищого рівня – типологізації. Однак, саме складність структури та наповнення сучасного інформаційно-комунікативного простору Російської Федерації повідомленнями історико-культурного змісту, змушує нас вдаватися до такого теоретико-методичного синкретизму. Ми розглядаємо визначені ознаки як функціональні характеристики для виокремлення в жанровому різнобарв'ї інформаційного контенту «нових медіа» того компоненту, що цілком підпадає під означений алгоритм єдності внутрішньої природи виникнення та зовнішніх проявів комунікативної взаємодії. Саме такий компонент, на нашу думку, дозволить зробити окремо акцент на очікуваннях та можливостях декодування інформації аудиторією. Вкрай важливо розуміти єдність та одночасність реалізації таких функціональних ознак як мету створення та сприйняття й декодування інформації. Фактично, лише в такому випадку ми можемо говорити про повноту розкриття специфіки взаємодії суб'єктів інформаційного процесу, що за певних умов може реалізуватися у вигляді комунікативної події. Загалом, ми говоримо не лише про комунікацію, що зачіпає сучасні для суб'єктів події, але й ті, що лежать за межами їх життя, тобто, історичні – повідомлення про минуле.

Здавалося б, всі висловлені припущення можуть бути поширені й на «старі медіа», однак, тут ключову роль відіграє саме інтерактивність, персоналізація та гнучкість форми «нових медіа», що з одного боку відображає особливості інформаційно-комунікативного простору, а з іншого, відкриває колосальні можливості для здійснення суспільно-політичних та соціокультурних впливів. Перш за все, через прискорення процесу обміну інформацією, персоналізацією автора або героя (навіть якщо завідомо хибного) та розширення засобів емоційного впливу – все це наближає суб'єктів комунікації один до одного та створює ситуацію довірливості, що й гарантує реалізацію поставленої мети щодо формування певних історичних уявлень стосовно минулого та екстраполяції їх на сучасні суспільно-політичні реалії.

У питанні акцентованого просування певних історичних сюжетів та пов'язаних з ними суджень

дению и историографии. М.: РГГУ, 1997. С.86

в російському інформаційному просторі, особливої уваги, як інструмент, заслуговують саме соціальні медіа. Ефективність такого роду інформаційного поля не лише у масовості застосування, але й специфіці репрезентації та сприйняття контенту. Ступінь активності та високий рівень персоналізації інформації представленої у вигляді аудіовізуальних даних у вигляді персональних виступів чи інтерв'ювань, постів в соціальних мережах, коментарях, як формах реакції на них тощо, підштовхує до пошуку відповідної локалізації в джерелознавчій класифікації для соціальних медіа, зокрема, їх контенту сповненого присутності автора/героя. Зважаючи на тісний зв'язок між метою створення повідомлення (репрезентація власної перцепції світу), форми (персоналізованої) та сприйняття аудиторією (як персонального відображення автором/героем дійсності) ввижається доречним співвіднести соціальні медіа із таким видом історичних джерел як *его-джерела* (его-документи).

Сам термін *его-джерела* розуміється нами як близький до його термінологічного варіанту «его-документи», що доволі активно побутує вже в історичній науці, зокрема й в її українському сегменті¹⁶. Фактично, наш вибір продиктований, з одного боку, потребою відокремлення окресленого кола соціальних медіа від терміну «документ», що має в джерелознавчій традиції чітко окреслені ознаки, що слабо конотуються із функціоналом та внутрішньою природою наративу, як відкритого оповідання, що конструється автором відповідно до його особистісних потреб, а не зовнішніх нормативно-організаційних вимог. А з іншого боку, намаганням підкреслити широту та різноманітність побутування авторського «Я» в констру-

¹⁶ Відлуння Великого терору. Збірник документів у трьох томах / Відп. ред. Валерій Васильєв, Роман Подкур, Лінн Віола. Том. 3: Чекісти Сталіна в лещатах «соціалістичної законності». Его-документи 1938–1941 рр. / Укладачі Андрій Савін, Олексій Тепляков, Марк Юнге. К.: Видавець В. Захаренко, 2019. 936 с.; Єгрешій О. «Его-документи» про умови депортації та адаптації сімей греко-католицьких священників на Далекому Сході у 1950–1953 рр. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія. 2021. 7/49. С. 169–183; Торопцева А. Проблема психологізму та суб'єктивності его-документів як джерел з історії у поглядах зарубіжних науковців. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Історичні науки. 2018. №2(46). С. 91–95; Филатова Н.М. Подходы к изучению его-документов в современной исторической науке в свете «лингвистического поворота». Документ и «документальное» в славянских культурах: между подлинным и мнимым: сб. научных трудов. Серия «Категории и механизмы славянской культуры» / Отв. ред Н. М. Куренная. М.: Институт славяноведения РАН, 2018. С. 24–40.

йованому наративі, з урахуванням інформаційних можливостей соціальних медіа щодо комбінування форматів репрезентації (широке сполучення зображальних та аудіовізуальних даних із текстовим матеріалом). На сьогоднішній день, розуміння семантичного наповнення терміну *его-документи* є достатньо усталеним та акцентує на репрезентації внутрішнього «Я», в якому відображаються й суспільні норми та коди¹⁷. Окремо в структурі поняття виділяється свобода побудови тексту, що є умовою для появи та самовираження в наративі *его автора*¹⁸. Одразу на себе звертає увагу акцент на походженні/цілепокладанні джерела, тобто, ініціативність продукування повідомлення з точки зору автора, його самовираження, його світогляду, його вибору форми та засобів тощо. Всіляко розділяючи попередні ознаки, відзначимо, що на нашу думку, найбільш повно визначення *его-документів* (*его-джерел*), буде виглядати у разі розгляду попередніх характеристик в межах комунікативної системи *автор – наратор – учасник* (герой або прихований герой)¹⁹. Сприйняття такого розуміння терміну не створює змістовних обмежень для включення до кола *его-джерел* будь-яких інформаційних ресурсів, не залежно від їх форм та жанрів. Розгляд соціальних медіа крізь призму *его-джерел* відкриває можливості простежити механізм створення та поширення історичного матеріалу у всьому його багатогранстві в суспільному просторі, завдяки важливому аспектові комунікації – персоналізації, що сприяє не лише відтворенню повідомлення, а й забезпечує формування почуття емпатії у реципієнта та прийняття точки зору оповідача.

На сьогоднішній день, в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, сам жанр *его-джерел* переживає певні трансформації. Мемуари, щоденники та епістолярія перекочували до соціальних мереж, ба більше, змінили внутрішні функції – позбувшись інтимного характеру інформації²⁰. Дійсно, автор повідомлення не тяжіє

до таємничості, а навпаки, бажає якнайширшої аудиторії. Натомість, сам читач/слухач/глядач, будучи частиною даного світу соціальних медіа, очікує від контенту такої відкритості, має потребу причетності та відповідно реагувати. Все це дозволяє, з одного боку, акторам «історичної кампанії» відстежувати реакції та корегувати власні дії, а з іншого, є важливою інформацією для дослідників щодо форм та методів формування історичного простору. Явище історичної пам'яті, як влучно зазначив Я.Грицак²¹, відзначається високими ступенем емоційності, оскільки спирається великою мірою на ірраціональні уявлення, а отже й потребує інструменту формування та забезпечення функціонування, що мав би високий рівень емоційного забезпечення та структуру адаптивного типу для можливості оперативного комбінування змістовного наповнення. Саме такими є *его-джерела*, а особливо їх форма побутування у просторі соціальних медіа.

З огляду на широкий перелік текстових та аудіовізуальних даних, представлених на просторах соціальних медіа, вважаємо за потрібне окреслити коло контенту, що може розглядатися як *его-джерела*. Рухаючися в межах окреслених ознак – цілепокладання та вибору засобу відображення дійсності у вигляді мовлення, тобто, текстуального формату інформації як основного, можемо говорити, що базовим буде наративний характер такого медіаконтенту. Відповідно, *повідомлення, в основі якого структурно лежить саме наратив (оповідний текст), що має ознаки «присутності» автора, в якості учасника описуваних подій, або набору авторських версій та суджень чи іншого героя, представленого центральною фігурою в контексті подій, що розгортаються*. Відповідно до окреслених характеристик ми й спробуємо виокремити контент, що має тематичне наповнення історичного спрямування та репрезентує певні сюжети та інтерпретації історичного минулого.

На просторах Рунету (російськомовний сегмент мережі Інтернет) представлена доволі широка палітра контенту, присвяченого популяризації історичного знання, а тому варто окреслити поле нашого оперування. Одразу відзначимо, що поза нашим дослідницьким фокусом залишаються матеріали, що відносяться до так званих, бло-

¹⁷ Суржикова Н.В. Эго-документы: интеллектуальная мода или осознанная необходимость? (Вместо предисловия). История в эго-документах: Исследования и источники / Ин-т истории и археологии УрО РАН. Екатеринбург: Издательство «АсПУр». 2014. С.11.

¹⁸ Дунаева Ю.В. Эго-документы в исторической науке XX - начала XXI В. (сводный реферат). Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 5. История: Реферативный журнал. 2017. С.20.

¹⁹ Roszak S. Ego-documents – some remarks about Polish and European historiographical and methodological experience. Biuletyn Polskiej Misji Historycznej_Bulletin der Polnischen Historischen Mission. Nr 8/2013 P. 29

²⁰ Папакін Г. «Цифровий поворот» у джерелознавстві: реаль-

ність, перспектива чи ілюзія? Український історичний журнал. 2021. №1. С.167.

²¹ Як історичне минуле стає ідеологічним теперішнім? Онлайн-дискусія. 29 травня 2020 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Lc5xkRYqljs><https://www.youtube.com/watch?v=Lc5xkRYqljs>. 27-28 хв.

ків альтернативної історії, фольк-хісторі та контент, автори яких, спираючись на містифікації та теорії змов, вибудовують події моделі поза контекстом історичної реальності, хоча й відзначаються сотнями тисяч підписників²². Безперечно, такий матеріал, певним чином, є інформативним для історіографічних, джерелознавчих та історико-культурних студій, однак, перебуває за межами нашого дослідження. Перш за все, через відсутність логічних зв'язків із апробованими науковими версіями, які є великою частиною державного історичного наративу, що ускладнює (чи унеможлиблює) проведення аналізу на предмет інструменталізації саме з метою формування історичного простору в Російській Федерації. Зважаючи на той факт, що держава є активним учасником конструювання історичного наративу, згадана ознака є вирішальною для такого роду інформаційного контенту з точки зору джерельного потенціалу.

Натомість, увагу привертають матеріали, що представлені публічними виступами, інтерв'ю та тематичними оповідями, організованими у форматі текстових повідомлень та аудіовізуального контенту авторів, що є (1) професійними істориками; (2) оповідачами, що позиціонуються аудиторією як історики; (3); нараторами, що апелюють до науково визнаних фактів та суджень, однак, пропонують власні інтерпретації (раціональні/ірраціональні); а також (4) політиками (з огляду на їх інформаційну публічність та суспільний вплив). Що ж ми розуміємо під такою інформаційною агломерацією? Варто зауважити, що перші дві групи нараторів, виокремлені нами умовно, що визначається не приналежністю до певних інституційних утворень чи наявності засвідчувальних документів, а саме позиціонуванням в середовищі аудиторії стійкого сприйняття даного автора як історика, тобто наділення його правом тлумачення минулого, заснованим на системі «глядацької/читацької довіри». Як правило, в основі такого «ярлика довіри» лежить наявність певних наукових/публіцистичних творів з історичної тематики, а також, володіння історичним матеріалом та вміння подати його зрозумілою для аудиторії системою кодування (термінологія, стиль, емоційна насиченість тощо).

²² Исторический Вольнодумец. URL: <https://www.youtube.com/c/ИсторическийВольнодумец/featured>; Председатель СНТ. Канал Альтернативной истории. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCW4boPDxn1zOFHxwfH3kzKg>; Разгадки истории. URL: <https://www.youtube.com/c/RazgadkiIstorii/about>; John Connor. URL: <https://www.youtube.com/c/johnconnorrrus/featured>

Вихід професійних істориків як учасників інформаційного простору Рунету стався відносно нещодавно, хоча ще 2011 року про потребу розвитку подій саме в такому напрямку зазначав О.Міллер, змальовуючи проблему захоплення широкої аудиторії сюжетами історичних містифікацій та спробами підімати під політичні цілі історичний цех²³. На сьогоднішній день, маємо доволі представницьку когорту професіоналів від історичної науки, що активно висвітлюють дискусійні сюжети як російської, так й світової історії. Здебільшого такі виступи транслюються не з особистих контентів, а з медійних майданчиків, як-от «Постнаука», «СтрелаТВ», «Дилетант», «История.РФ» тощо, а серед нараторів варто відзначити І.Данилевського, О.Шубіна, О.Будницького, О.Ісаєва, В.Долгова. Формат організації наративу, як правило, має одноосібний виступ (рідше інтерв'ю, наприклад, на каналі «Дилетант») на задану тематику, висвітлюючи яку, історик сам обирає стиль подання інформації та структуру оповіді. Тематичний розбіг таких виступів є доволі широким, але водночас й доволі прогнозованим, оскільки кружляє довкола тем, що є активованими в суспільстві силами офіційного історичного наративу та відображають сучасні суспільно-політичні цілі керівництва Кремля. Відповідно, магістральними є проблематики раннього періоду державотворення східних слов'ян, часи першої половини ХХ століття (включають питання Російської революції, репресивної політики більшовиків та промислової модернізації) та Другої світової війни²⁴. Окреслені тематичні підбірки акуратно вкладаються у актуалізовані державним історичним наративом історичні сюжети, що особливо чітко почали проступати після історичних пасажів в публічних виступах президента Росії В.Путіна та активізації його публіка-

²³ Касьянов Г., Миллер А. Россия–Украина: как пишется история: Диалоги – лекции – статьи. М.: РГУ, 2011. С.90.

²⁴ Пленные 41-го года. Олег Будницкий, д.и.н., профессор НИУ ВШЭ. Дилетант. 21.06.2018.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ORmEqmf0rAY>; Ленд-лиз: можно ли было победить без него? историк Алексей Исаев и профессор ВШЭ, директор Центра истории и социологии Второй мировой войны Олег Будницкий. Дилетант. 20.05.2019. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ZiUoIinOpH0>; Александр Невский — Игорь Данилевский. ПостНаука. 28.07.2015. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Vqypsn_XSGw; Образование древнерусского государства. Лекцию читает профессор, доктор исторических наук - Вадим Викторович Долгов. Стрела ТВ. 09.11.2018. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Iew9YhTnfzg>; Террор 30-х годов. Лекция А.В. Шубина, д.и.н, руководителя Центра истории России, Украины и Белоруссии Института всеобщей истории Российской академии наук. ИСТОРИЯ.РФ. 12.02.2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=240wS1uov3M>

торської діяльності і появою статей з історичним присмаком²⁵.

В чому ж виявляється природа его-джерела в зазначених публічних виступах? Перш за все, це вже згадане тяжіння до самостійного конструювання наративу з боку істориків, і тут питання не лише у виборі стилю чи термінологічного наповнення тексту, а саме висвітлення історичних сюжетів з власної точки зору, обмеженої лише логікою наукового пізнання. Однак, такий аргумент має доволі слабкі позиції для ідентифікації, а тому, зважаючи на діалогічність природи наративу як такого²⁶, варто згадати про іншого суб'єкта цього комунікативного акту – глядачів/слухачів. Саме користувачі своєю реакцією здатні подати чіткий сигнал щодо рецепції персональних нарацій на історичну тематику. Так, одним з типів реакції є реалізований користувачем вибір – оскільки на теренах мережі Інтернет є велика кількість історичного контенту, то зупинка на саме цих, що асоціюються з конкретними авторами, є матеріалізацією певної довіри, а отже, статистика кількості підписників каналу та переглядів є дієвою ознакою. Саме статистика щодо відвідувань та переглядів формує не лише стійке коло прихильників, але й забезпечує регулярний канал передачі інформації. Однак, найбільш показовим є персоніфікована реакція користувачів у вигляді коментарів, що є невід'ємним елементом інтерактивності «нових медіа», в яких висловлюються позитивні або негативні відгуки щодо позиції оповідача. Асоціювання саме з конкретною персоною почуті інформації є виявом схематичного сприйняття аудиторією не позиції наукового загалу, а саме окремого автора, що конструє образ минулого з власного бачення, голос якого є лише одним з багатьох в загальному сонмі істориків.

Саме через призму дії «ярлика довіри» вибу-

²⁵ Владимир Путин - о жертвах сталинских репрессий: Мы до сих пор ощущаем эту трагедию на себе. 31.10.2007. URL: <https://iz.ru/news/330250>; Выступление Владимира Путина на саммите НАТО (Бухарест, 4 апреля 2008 года) 18.04.2008. URL: <https://www.unian.net/politics/110868-vyistuplenie-vladimira-putina-na-sammite-nato-buharest-4-aprelya-2008-goda.html>; Владимир Путин: События, связанные с Крещением Руси, трудно переоценить. 28.07.2015. URL: https://www.youtube.com/watch?v=OI4nGkF_Zeg; Опубликована статья Владимира Путина «75 лет Великой Победы: общая ответственность перед историей и будущим». 19 июня 2020 года. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/63527>

²⁶ Эльдарин А.А. Исторический нарратив как коммуникативное событие. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики Тамбов: Грамота. 2017. № 12(86): в 5-ти ч. Ч. 2. С. 212

довуються й взаємовідносини між зацікавленою аудиторією та нараторами, що позиціонують себе як історики-дослідники. Незважаючи на інституційні відмінності від професійних істориків та, здебільшого, відсутності наукових публікацій (в класичному їх розумінні, із відповідною структурою та системою аргументації), кредит довіри користувачів соціальних медіа до таких «істориків» є високим. Лапки, в даному випадку, є лише графічним позначенням певної когорти нараторів, що виокремлюються нами умовно в середовищі дослідників історичної проблематики. Насправді, публіцистичний доробок «істориків» є доволі репрезентативним, а деякі мають визнання серед фахівців та побутують в певних історіографічних колах. Вочевидь, це пов'язано з тим, що частина цих нараторів дійсно мають фахову підготовку історика та певний час присвятили науковим пошукам. Зокрема, серед найбільш активних авторів історичної тематики Рунету є К.Жуков, відомий не лише за літературною творчістю, але й має історичну освіту, що відобразилося в його публікаціях зі зброєзнавчої проблематики та активній участі у русі історичних реконструкторів. Вагомим фактором популярності, не лише в якості історика, є досвід консультування в сфері комп'ютерної ігрової індустрії, що робить впізнаваним для певної категорії користувачів, а також, спектр тематик, охоплюваних у відеоблозі²⁷. Доволі виразним в публіцистичному плані та більш епатажним є Є.Понасенков, чий контент набрав обертів після 2014 року та його участі в політичних ток-шоу на федеральних каналах Росії. Велика увага та акцент на науковості власного доробку є візитівкою даного наратора, широта охоплюваних тем ніяким чином не затуляє чіткого позиціонування себе як фахівця з питань епохи Наполеонівських війн в Європі. Однак, широта аудиторії його ресурсів, штовхає нас до висновку про високій рівень довіри саме як до історика, можливо й на фоні розчарування академічною наукою²⁸. Явище просідання довіри аудиторії до «офіційної» істо-

²⁷ Клим Жуков. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCIyLQ6cL0eWj1jT6ooy148w/about>;

Клим Жуков: Нормальные люди комментариев не пишут. Вечерняя Москва. 11.02.2021. URL: <https://vm.ru/interview/860747-klim-zhukov-normalnye-lyudi-kommentarijev-ne-pishut/amp>

²⁸ Понасенков Е. Н. Первая научная история войны 1812 года. М. Издательство АСТ. 2017. 800 с.; Реформа Европы: модель Наполеона и Александра I (доклад ак. РАН Понасенкова Е. Н.). 28.06.2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UEs9cciUVBs>; Канал здравого смысла: блог Евгения Понасенкова. URL: <https://www.youtube.com/user/SENSUSCOMMUNE/about>; ПЕРВЫЙ НАУЧНЫЙ. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC3Nfx5I3YEuFMccEOPu90Mw>

ричної науки, що активно проявилось на пострадянському просторі в кінці 1980-х – 1990-х роках, найбільш рельєфно виступає на тлі популярності спочатку публікацій, а пізніше, персонального віртуального контенту М.Солоніна²⁹. Будучи за фахом інженером, він через власну публіцистичну творчість, присвячену питанням Другої світової війни, є виразником не лише певної моди на розвінчування міфів, а більш глибинної кризи суспільної довіри, що утворилася в умовах краху старої та конструюванні нової суспільно-політичної системи.

Що ж є спільного в згаданих авторів? Перш за все, це користування великою довірою користувачів, що виражається у сотнях тисяч підписників та мільйонними переглядами їх контенту, а також, активною системою реагування з боку аудиторії у вигляді коментарів та намагання вступити із автором в контакт. Фактично, вони відіграють роль опініон-лідера для певної частини аудиторії, зважаючи на той факт, що мережа Інтернет забезпечує побутування їх ідей не лише на території Російської Федерації, а охоплює простори за мовною ознакою, можемо говорити про великий потенціал даних наративів щодо просування певних історико-культурних сентенцій. Варто зауважити, що здебільшого ми зверталися до розгляду матеріалів, представлених на відеохостингу YouTube. Зокрема М.Солонін, має й іншого роду електронні ресурси для спілкування із пошановувачами та просування власного продукту³⁰. Однак, саме їх відео контент має найбільший успіх, саме завдяки персоніфікації наративу, що робить не лише візуально ближчими до аудиторії, але й забезпечує потужну емпатію та довіру. Емпатія, це той важливий аспект, що дозволяє нам, навіть читаючи листи чи мемуари незнайомих людей, співпереживати, але не через описувані події, а тому що ми вбачаємо в тексті людину, героя, що асоціюється, через накладання ролей, із нами самими.

Однак, не варто недооцінювати й мистецтво побудови текстових повідомлень помножене на поліфункціональність соціальних медіа. Яскравим прикладом є блогер в мережі Facebook під ім'ям George Zotov. За інформацією самого автора та відкритих джерел співробітник газети «Аргументы и факты», письменник, відомий циклом фантастичних творів, має історичну освіту та веде активне публікаторське життя на полях

соціальної мережі³¹. Лівову частку його публікацій займають саме статті на історичну тематику, причому, здебільшого присвячених подіям Другої світової війни. Але, особливістю є саме стиль подачі матеріалу, заснований на локалізації або самого автора як учасника, або на яскраво виражених героях, що часто супроводжуються зображеннями із відповідним наповненням. Дуже важливим компонентом популярності є наділення аудиторією автора правом історика. В коментарях під дописами George Zotov, читачі дякують йому за популяризацію історії Росії, що на думку коментаторів активно фальсифікується та піддається переписуванню на догоду «західному» баченню. Загалом, вкрай цікавим є акцент на явищі «фальсифікації історії» та конкретному авторові, що наче захищає об'єктивне історичне минуле Росії шляхом оприлюднення фактів. Для читачів, здебільшого, є вторинним дотримання контекстуальності у викладенні подій, натомість, на перший план виступає саме віртуозно закручений історичний сюжет із домішками трагізму та трансляція через індивідуальний життєвий досвід, або автора, або змальованого ним героя. Фактично, будь-які спроби пояснення щодо тлумачення тих чи інших історичних фактів, щодо їх відірваності від подієвого та культурного контексту, нашоухуються одразу на несприйняття з боку аудиторії, оскільки розглядаються як зазіхання на особистий досвід автора/героя чи спроба потакання західним фальсифікаціям.

Найширшим та найактивнішим комплексом історичних наративів в інформаційному полі соціальних медіа є повідомлення, представлені тематичними групами та окремими користувачами. Даний блок є складним в структурному значенні, оскільки включає як окремі коментарі, пости чи промови в аудіовізуальному форматі, а також має кілька варіантів авторства. Зокрема, можна ідентифікувати окремого користувача, навіть якщо це штучний акаунт, створений для поширення інформації, а також, прихованого автора, що реалізує публікації в тематичних групах, які об'єднують людей за вподобаннями. Однак, і в разі публікації «живою» людиною, і в разі прихованого автора, ми можемо спостерігати ефект емпатії з боку читача/глядача, що сприймає матеріал як продукт особистого досвіду та переломлення реальності через свідомість автора. Це досягається самою персоналією автора, що реалізує своє світосприйняття через оповідання (текстуального

²⁹ Mark Solonin. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCbLpUGaZ035ICTltBP50VSg/about>

³⁰ Марк Солонин. Персональный сайт историка. URL: <http://www.solonin.org>

³¹ George Zotov. URL: <https://www.facebook.com/george.zotov.5>

чи аудіовізуального формату), що торкається або особистого досвіду переживання певних історичних подій, або ретроспективного погляду на передуючі життю автора сюжети. В даному випадку важливими є не лише описові характеристики тексту, а саме судження, висловлені автором повідомлення, бо саме вони здатні викликати почуття емпатії, або негативного ставлення в аудиторії. Саме персоніфіковані аспекти повідомлення стають предметом уваги з боку користувача та меншою мірою описувані історичні події³².

Дещо іншим інформаційним наповненням відзначаються публікації в тематичних групах «історичного» спрямування. Поряд з повідомленнями окремих користувачів, що розміщують свої публікації в групі, висловлюючи власні позиції та піддаються чіткій ідентифікації авторства, окремий пласт складають публікації від адміністраторів групи. Ці повідомлення, не зважаючи на відсутність персоналії автора, за текстом є не менш емоційно забарвленими, оскільки містять оповідь про конкретних людей, їх життєвий шлях, трагічні повороти долі та часто супроводжуються зображальним матеріалом³³. В уявленні читача/глядача такий матеріал предстает як особиста сповідь героя, зачіпаючи емоції та відповідним чином налаштовуючи на сприйняття того історичного контексту, на тлі якого розгортався сюжет особистісного буття героя. Даний ефект простежується саме у реакціях читачів у формі їх коментарів, де вони адресують свої співчуття чи радість саме героям оповідання, підкреслюючи їх винятковість³⁴. Фактично, ми маємо справу із явищем сугестії, реалізованого засобами публікації емоційно забарвленого історичного матеріалу, у вигляді вибраних сюжетів, здебільшого саме періоду Другої світової війни, із прикладами жорстокості або, навпаки, стійкості та людяності. Сугестія, в даному випадку, як соціально-психологічний процес, в момент сприйняття пропускається реципієнтом через особисті переживання та є одним з потужних інструментів впливу, а отже, напругу може сприяти утвердженню відповідного, ймовірно політично вивіреного, образу минулого, що продукується російським державним історичним наративом.

Останньою групою наративів, що активно практикують історичні екскурси та представлені на просторах Рунету, є політичні діячі. Можна ствердно говорити про невисокий рівень частоти публічних виступів, що містять історичну проблематику, однак, глибина впливу все компенсує. Серед спікерів, що найбільше привертають дослідницьку увагу, звісно, знаходяться представники вищої політичної влади, зокрема, президент Російської Федерації В. Путін, а також, персоналії, що тісно пов'язані як з політичним режимом, так й історичною проблематикою. Такими є колишній міністр культури та нині радник президента В. Медінський – голова Російського військово-історичного товариства³⁵, або голова Служби зовнішньої розвідки С. Нарішкін та за сумісництвом голова Російського історичного товариства³⁶. Виглядає доволі дивним введення до розгляду такого блоку наративів як політичні, однак, вони відіграють важливу роль у розумінні загального вектору історичної політики та, відповідно, дають змогу співставлення тематичних сюжетів та акцентів, що синхронно з'являються в інформативному полі Рунету. Одним зі складових елементів даного означеного комплексу є матеріали публічних виступів, представлених у вигляді брифінгів чи інтерв'ювань, що є доволі поширеним форматом репрезентації персонального погляду на історичний процес та його окремі сюжети. Саме формат інтерв'ю, більшою мірою, асоціюється в аудиторії із вільним викладом власної позиції щодо певних питань, а оцінки та судження щодо історичних сюжетів, таким чином, набувають меншої офіційності, натомість збільшуючи ступінь приватності. Розуміючи мету створення даного виду джерел,

³⁵ Владимир Мединский. Фальсификация истории России, истории Второй мировой войны. Передача 1. Образование для всех. 20.10.2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BAxsKas08SU>; Владимир Мединский: единый учебник истории, статьи Путина, открытие архивов // Специальный гость. RTVI Новости. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9lW-aT0lyp0>; Какой должна быть история в России? / Владимир Мединский. Эхо Москвы. 26.11.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YPLH0BnB4sw>

³⁶ Сергей Нарышкин рассказал о попытках искажения исторической правды. Новости на Первом Канале. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2Y34i3ZRH7o>; Открытое интервью председателя Российского исторического общества Сергея Нарышкина. TASS. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hiDNaBIYzCU>; Нарышкин С. Кого учит история. Высшее историческое образование в современных условиях: проблемы и перспективы. Российская газета - Федеральный выпуск № 172(8523). Родина. 02.08.2021. URL: https://rg.ru/2021/08/01/naryshkin-celiu-istoricheskoy-nauki-iavliaetsia-poisk-pervoprishin-socialnyh-iavlenij.html?fbclid=IwAR1Giuj1mz7bzoP_1Ns30kjERJGAvqIcX9qc1fhcM_xYN-pYax2VCzPMBs

³² George Zotov. 25 октября 2020 г. URL: <https://www.facebook.com/george.zotov.5/posts/3426842327401858>

³³ Исторические очерки. Вконтакте. URL: https://vk.com/history_repeats?z=photo-59740949_457307149%2Falbum-59740949_00%2Frev

³⁴ Валентина Меншикова. Великая Отечественная война. 05 августа 2021 г. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=352603806322070&set=gm.297337718814469>

як досягнення певних суспільно-політичних цілей шляхом інформаційного впливу, враховуючи великий обсяг роботи політтехнологів при підготовці матеріалів та розстановці акцентів, все ж можна говорити про високий рівень функціоналу даних наративів. І перед усім, завдяки формі та змісту реакції аудиторії. Оскільки висловлювання політиків часто збуджують певні хвилі в інфопросторі, то це можна простежити в соціальних медіа, особливо реакцію з боку користувачів. А також, синхронізувати спостереження із відображенням «історичної» позиції політичних діячів та публікацій за авторства істориків та «істориків» на власних мережевих ресурсах, на предмет протистояння чи підтримки озвучених тез із розстановкою акцентів. Персональні виступи політиків мають дещо менший ступінь сугестії та відзначаються більшою мірою консолідуючим спрямуванням та мають цементуючий або ініціюючий ефект для попередніх впливів, що й відображається у певній активності «історичного» Інтернет-співтовариства.

Звичайно, визначені нами групи нараторів в мережах соціальних медіа Рунету, контент яких має історичне спрямування, є умовним та може розглядатися як апробація основної тези виокремлення з інформаційного потоку кола его-джерел для вивчення механізму формування історичного простору в Росії перших двох десятиліть ХХІ ст. Однак, висловлені припущення окреслюють напрямок подальшого предметно-тематичного дослідження змістовного наповнення медіаконтенту з історичної проблематики та виявлення ступеню їх кореляції із державним історичним наративом, що присутній на всіх рівнях суспільного життя Росії.

Висновок. Спостерігаючи активне просування медіапростору та охоплення все нових горизонтів побутового та суспільно-політичного життя, важко не погодитися із думкою, що з розвитком соціуму, структура та видове різнобарв'я історичних джерел постійно зростає³⁷. Однак, окрім потреби охоплення широти потенційного джерельного комплексу, варто зосередити увагу й на функціональних та інформаційних особливостях кожного з блоків. Особливо, коли мова йде про дослідження такої тематики як формування історичного простору в умовах активного медійного життя усіх акторів даного процесу. Саме такі ха-

рактеристики має та унікальна та складна ситуація, що склалася в дослідницькому полі проблем конструювання та функціонування історичної пам'яті як складової суспільно-політичного та геополітичного буття сучасної Російської Федерації. Глибина та горизонт охоплення культурних впливів, що практикуються офіційними інституціями РФ щодо просування власного історичного наративу назовні, в площині, що означається ними як «русский мир», вимагає розгляду не лише з точки зору подієвого розгортання та набору акторів, але в зрізі конкретних інструментів. Одним з таких «мультитулів» є саме інформація сповнена персоніфікованого досвіду та емоцій, що здатна не лише утримувати увагу аудиторії, але й забезпечити сприйняття саме такого образу минулого, який є прийнятним для владних структур Росії.

Позиціонування приналежності наративного контенту «нових медіа» до его-джерел має не суто «кулуарне» значення в межах джерелознавчих досліджень, але й більш широке, загальноісторичне, завдяки можливості вивчення реалізації культурних, політичних та ментальних впливів, що здійснюються через інформаційне поле соціально орієнтованих інформаційних мереж. В умовах активної комунікації та інформатизації суспільства, зростає вірогідність здійснення такого впливу шляхом певної інструменталізації «наративних» потреб та почуття емпатії, які реалізуються користувачами інформаційних мереж не усвідомлено.

Історик, що досліджує період кінця ХХ – початку ХХІ ст. отримує у вигляді нових медіа, особливо у вигляді соціальних мереж, широке інформативне поле сповнене окремих суспільних, соціально-політичних та історико-культурних суджень. Причому, природа цих суджень та форми їх репрезентації можуть мати абсолютно різне походження та спрямування. Активне побутовання в інформаційному просторі соціальних медіа Російської Федерації історичних наративів, організованих у вигляді текстових та аудіовізуальних повідомлень, має вельми серйозний потенціал для вивчення на предмет формування та подальшого підтримання певних історичних сентенцій, що можуть використовуватися політичним режимом для легітимації власних внутрішньополітичних та агресивних геополітичних кроків.

³⁷ МожаяваГ.В. Информация как историческая категория: к вопросу об информационном источниковедении. Гуманитарная информатика. Гуманитарная информатика. 2011. Вып. 6. С. 22.